

Brev hjemmefra - 3/22

Et klipp fra Eriks Poppes nye film «Utvandrerne» som hadde førpremiere på Utvandremuseet 24.august

Innhold

Side 2 Info om foreningen

Side 3 Den nye lederen

Side 4 Sommeren som var

Side 6 Aktiviteter i styret

Side 9 Kensingtonsteinen

Side 13 Norske poststeder i Amerika
Norway, Illinois

Side 20 Ein norsk motstandar av slaveri

Side 24 Siste sida. Aktivitetskalender

Norsk utvandremuseums venner kontakt info

Adresse:

Ingrid Semmingsens veg 10
2312 Ottestad

Org.nummer: 921 202 830**Bank:** 1800 13 44818**Vipps:** 573823**Spørsmål til foreningen rettes til:**

909 31 247 ohemma@online.no

Redaksjon "Brev hjemmefra" – kontakt:

959 81 385 osyverin@gmail.com

Hjemmeside: www.numv.no**Bli medlem i venneforeningen:****Facebook:**

Utvandremuseets venner

Vipps på nr.: **573823**. Merk innbetalingen

med navn, telf.nr. og epost. Eller til bank med samme opplysninger.

Medlemskontingenten er kr 250 pr. år

Styret – 24.02.22

Leder og

nestleder: Odd Hemma 909 31 247 ohemma@online.noKasserer: Odd Hemma 909 31 247 ohemma@online.noSekretær: Ola Syverinsen 959 81 385 osyverin@gmail.comStyremedl: Inger Johanne Kristoffersen 474 19 896 ijkristo@online.noStyremedl: Nancy Louise Coleman 924 22 456 tootch@gmail.comStyremedl: Finn Brobakken 478 24 296 finn.brobakken@snertingdal.noStyremedl: Bjørg-Karin Ringen 926 67 305 bjorin1002@gmail.com

Revisor: Andreas Sølvsberg

Valgkomite: Odd Hemma, Inger Johanne Kristoffersen og Einar Volla

Representasjon styret i Stiftelsen Norsk utvandremuseum og forskningssenter:

Representant: Leder

Representasjon til årsmøtet i Forbundet Norske Museumsvenner (FNM):

Representant: Leder

Vararepresentant: Nestleder

Redaksjonskomiteen:

Erling Hesjadalen, Ola Syverinsen og Inger Johanne Kristoffersen

Styret oppfordrer alle til å verve medlemmer til venneforeningen – vi ønsker fremover oss flere medlemmer til å delta i våre aktiviteter i samarbeid med museet.

Innmelding kan gjøres ved å sende en epost til: ohemma@online.no - sette inn

kr 250,- på konto: **1800 13 44818** - På VIPPS #**573823**.

Husk å oppgi navn, telefonnummer epostadr i meldingsfeltet.

Odd Hemma - Fungerende styreleder

Kjære lesere av Brev hjemmefra!

Hils på Odd, vår nye fungerende leder i venneforeningen....

Odd har vært med i styret for Utvandrer-museets venner tidligere. Han er kunnskapsrik og en entusiast.

Odd er 71 år og bor og virker på gården sin – Aannerud – i Brumunddal. Han har redusert virksomheten, men driver fortsatt med kjøttproduksjon.

Lokalt er Odd tilknyttet Veldre historielag, der han var styreleder i en 10-års periode. Han er engasjert i utvandringen fra Norge til Amerika og har mye slekt i både Amerika og Kanada etter tre søsken av sin bestefar på farssiden. En av disse begynte som fruktdyrker i Montana, mens en annen ble påkjørt av tog og omkom. Ei søster som var menighetssøster i Veldre ble gift med en emigrert nordmann og havnet i Calgary.

Flere etterkommere har vært på besøk i hjembygda, og slekt i Veldre har vært på tilsvarende besøk «over there». Tidlig på 1900-tallet var det hyppig brevveksling i begge retninger. 20-30 av disse brevene er arkivert på Utvandrer-museet.

Odd er også ivrig medlem av Hedmark Geologiforening og er for tiden med i styret. De arrangerer en interessant tur til Irland i begynnelsen av oktober i år. Det er mye norsk kompetanse som skal delta på denne turen. Odd gleder seg til denne opplevelsen.

Odd har også vært en ivrig musiker, og har spilt baryton. Han var medlem av Brumund Musikkforening, - som er videreført i Brumunddal Brass. Han deltok i NM i Bergen der de kom på 3. plass i 3. divisjon. Et resultat å være stolt av.

Odd ønsker at Utvandrer-museets venneforening skal være en aktiv aktør i forbindelse med 200-årsjubileet for den organiserte utvandringen til Amerika i 2025.

18.9.22

For styret og redaksjonen

Ola

SOMMER-SESONGEN – et tilbakeblikk

Sommersesongen åpnet onsdag 18. juni og varte til søndag 14. august.

Lørdag 2. juli, kl. 18:00 - Kristinas epler - et musikalsk forteller-teater i kirka på Utvandremuseet..

Dette ble en stemningsfull og ganske unik opplevelse hvor vi reiste tilbake i tid til den gang lasteskipene som reiste over det store havet bugnet av forventningsfulle nybyggere.

Forestillingen dykket ned i Vilhelm Mobergs romaner om Kristina og Karl Oskar som reiste over havet til det forjettede land. Kombinert i sang, musikk, tekst og bevegelser. Fremført av Elisabeth E. Eldevik, en 23 år gammel skuespiller og sanger, med bachelor i Teaterproduksjon og skuespillerfag ved Nord universitet, og Jan Egil Eilertsen på el-piano og synt.

Søndag 14. august: Bokpresentasjon og konsert av Zienerfilharmonien

Stange Historielag inviterte til konsert og bokpresentasjon på museet!

Torgeir Ziener har opp gjennom årene samlet informasjon om lokale komponister/musikere som levde og virket i Mjøsbygdene og Glåmdalen på 1800-tallet. Svein-Erik Ødegaard har skrevet

beretning om Anders Sørensen's liv som familiemann og musiker i Kristiania før han la ut på sine vandringer på Østlandet. Dette er samlet i boka «**Forunderlige musikalske personligheter**» som ble lansert denne ettermiddagen

Konsert ble fremført av Zienerfilharmonien, med verker av disse komponistene. I dette orkesteret spilte Maren Bjørnstad, Morten Sand, Halvard Bjørkås, Morten Strypet og Torgeir Ziener.

Tirsdag 16. august, ble det et **samarbeidsmøte mellom Museet, venneforeningen og SoN**. Fra venneforeningens styre møtte Bjørg-Karin Ringen, Nancy Coleman og Inger Johanne Kristoffersen.

Innholdet i møtet var 3-delt: 1: Evaluering av sommersesongen, 2: Løsninger for samarbeid mellom Norsk utvandremuseum, venneforeningen og SoN, og 3: Per Øyvind Riise, avdelingsdirektør på Domkirkeodden kom innom og presenterte seg

Når det gjelder veien videre for tettere samarbeid ble det foreslått å sette opp faste møter mellom museet, Venneforeningen og SoN, og forsøke å legge disse møtene på kveldstid - opp til fire møter i året. Mindre grupper kan møtes oftere, alt etter hvilke saker det jobbes med.

Museet kaller inn til møtene, og både museet, venneforeningen og SoN melder inn saker. Venneforeningen og SoN avtaler møter seg imellom, når det er behov for det.

Venneforeningen ser i første omgang nærmere på forslag til temakvelder, og om det skal gås videre med noen av disse.

I forkant samarbeidsmøtet den 16. august mellom Museet, SoN og Venneforeningen hadde Nancy utarbeidet forslag til 9 tema for å formidle «klassisk» utvandringshistorie i perioden 2022 – 2024. Dette som oppspill til den nasjonale feiringen som planlegges for 200-års markeringen for den organiserte utvandringen til Amerika i 2025.

Styret drøftet innholdet i denne lista og supplerte med et 10. tema for 2025, før det vedtok å sende venneforeningens 10 tema som forslag i samarbeid med museet og SoN i perioden 2022-2025.

Tema 1 – 2022, Kleng Persson – kvekere med Nils Østrem

Tema 2 – 2023, Konsert med Marthe Werring Holmern, Kirsten Flagstad i USA. Marith Charlotte Bertinussen har utarbeidet program sammen med Marthe Werring Holmern.

Tema 3 – 2023, De første som dro, Sloopers, Restorationen – Kindredhuset, Borderudbrev (Inger Johanne) etc.

Tema 4 – 2023, Ole og Oleana Bull med Harald Herrisdal. Mange mulige samarbeidspartnere.

Tema 5 – 2023, Norske utopier i Amerika – Opplysningstida i Norge, frigjøringen av Norge etc.

Tema 6 – 2024, Ole Rynning og guidebøker for emigranter, på Dusgaard i Ringsaker.

Tema 7 – 2024, Utvandring til Amerika fra Innlandet, ved Svein Erik Ødegaard.

Tema 8 – 2024, Norsk-amerikansk litteratur og brev hjem ved Ingeborg Kongslie og Knut Djupdal.

Tema 9 – 2024, Norsk språk og dialekt i Amerika, ved Ingeborg Kongslie.

Tema 10 – 2025, De første før de første nordmenn i Ny Amsterdam. Bull og Grieg i Bergen i 1873. Innsamling av penger til Leiv Erikson statue.

Onsdag 24. august **Førpremiere av storfilmene «Utvandrerne»**

Vi fikk være med på førpremiere i utvandrerkirka på den nye storfilmene til regissør Erik Poppe, "Utvandrerne" Filmen er basert på Vilhelm Mobergs mest berømte verk med samme navn. Filmen hadde premiere på norske kinoer 2. september, men den kunne også sees 31. august på Hamar kino, da med foredrag før filmen med avd. dir. ved Utvandrer-museet Terje Joranger.

Aktiviteter sommeren 2022

Torsdag 25. august og tirsdag 13. september ble det avholdt styremøte i venneforeningen. Deltakere på møtene var Odd Hemma, Nancy Louise Coleman, Bjørg-Karin Ringen, Inger Johanne Kristoffersen og Ola Syverinsen.

Det var særlig fire saker som måtte sees på:

1. Styret fram til neste årsmøte

Alex Fredsvik valgte å trekke seg fra styrevervet og styret i venneforeningen med øyeblikkelig virkning mandag den 15. august. Etter dette er det behov for å gjøre midlertidige tilpasninger i organiseringen av styret.

I vedtektene for Norsk utvandrer museums Venner fra 25. januar 1990 står det i pkt. 4 om styret at «Venneforeningen skal ledes av et styre på inntil 7 medlemmer. Styret skal minst bestå av 3 medlemmer – leder, sekretær og kasserer. Leder velges for ett år, de øvrige styremedlemmer for to år. Dessuten skal valgt nestleder representere lederen når denne er fraværende.»

I pkt. 7 er det regler om ekstraordinært årsmøte. «Det innkalles til ekstraordinært årsmøte når styret finner det påkrevet eller når minst ¼ av medlemmene forlanger det.»

Styret diskuterte situasjonen. Det er 6 måneder igjen til neste årsmøte. Venneforeningen står ikke foran spesielle utfordringer i denne perioden. Slik sett er det uhensiktsmessig å dra i gang et ekstraordinært årsmøte. Valgt nestleder kan overta styreleders oppgaver for denne perioden.

Nestleder Odd Hemma er villig til å overta styrelederopp gavene i denne interimsperioden. Styret besluttet at Odd Hemma fungerer som styreleder fram til neste ordinære årsmøte.

2. Orientering fra møte i Stiftelsen den 25. august

Norsk utvandrer museum og forsknings senter ledes av en stiftelse. Denne stiftelsen har et styre. Styreleder Alex Fredsvik var innvalgt medlem i dette styret med nestleder Odd Hemma som vara. Det var styremøte i Stiftelsen tidligere på denne dagen den 25. august. Odd Hemma deltok på dette møtet, og orienterte fra møtet.

Øverst på agendaen stod saken om omorganisering:

Norsk utvandrer museum er en del av Anno-museene og har vært ledet av Avdelingsdirektør Terje Mikael Hasle Joranger med kontor på utvandrer museet. I tillegg er det to ansatte på museet.

Utvandrer museet skal nå ledes fra Anno Domkirkeodden av Avdelingsdirektør Per Øyvind Riise med kontor på Domkirkeodden. Terje Joranger skal ha mer forskningsrelaterte oppgaver fortsatt med kontor på Åkershagan. Driften av anleggene og utearealene blir underlagt Domkirkeodden. De to ansatte skal fortsette på Utvandrer museet med Per Øyvind Riise som sjef.

Av øvrige saker som ble drøftet kan nevnes den vanskelige situasjonen med høye strøm og fjernvarmepriser, og 200-årsjubileet for norsk utvandring til Amerika i 2025 sto også på dagsorden.

3. Status i Ida-prosjektet

Nancy orienterte om status i Ida-prosjektet. Det er utarbeidet planer om en videreføring av prosjektet med studietur til Decorah/Iowa, Northfield/Minnesota og Cedar Rapids/Iowa for å studere bakgrunnen for magasinet Kvinden og Hjemmet. Resultatene tenkes å bli presentert i Norge og USA. Dessuten tenkes det å etablere en utstilling med tema Ida og Mina og magasinet Kvinden og Hjemmet. Prosjektet tenkes å bli avsluttet med en bok om Ida, Mina og Kvinden og Hjemmet.

Det er søkt om økonomisk støtte fra den Amerikanske Ambassaden i Oslo. Søknaden ble støttet av Vesterheim-museet i Amerika. Det lyktes ikke å få penger til dette prosjektet.

Det arbeides videre med tanken om en internasjonal utstilling.

4. Medlemskontingent for 2022

Det er kun 7 medlemmer som har betalt medlemskontingent for 2022. Odd har fått epost-adresser fra Alex, men foreløpig mangler en helhetlig oversikt over medlemmer i venneforeningen. Han benytter den epostlista som Alex kaller «en light versjon av mailadressene».

Andre aktiviteter:

Kari Fuglesang arbeider med registrering av museets objekter og forsendelse til Elverum.

En innbetalingsblankett for innbetaling av medlemskontingent 250 kr (for året 2022 til bankkonto 1800.13.44818.) sendes som separat epost til medlemmene. I eposten gjøres det oppmerksom på at medlemskontingenten også kan innbetales via Vipps nr. 573823.

Det blir spennende å se hvilken effekt denne separate innkrevingen gir.

Til høsten planlegges det med ei Utvandreruke for ungdomsskoler, Halloween og et prosjekt med digital julekalender.

Det utarbeides planer for renovering av midtfløya i museumsbygget. Denne skal etter planen stå ferdig til 200-års jubileet i 2025.

Slektsforskerdagen 29. oktober på Riksarkivet

Venneforeningen har fått invitasjon fra Slekt og Data, avd. Oslo/Akershus om å delta på *Slektsforskerdagen 2022, lørdag den 29. oktober på Riksarkivet.*

Årets tema: «Slektens hemmeligheter».

Venneforeningen deltar med stand på Riksarkivet i Oslo denne dagen.

Brev hjemmefra – nr. 3/22

Utgis 23.september. Styret støtter forslaget om å distribuere bladet til SoN medlemmer via Knut Einar Volla. Tilsvarende distribuerer vi SoN sitt månedsblad til våre medlemmer.

Slektsforskerhjelpen v/Inger Johanne Kristoffersen

Den såkalte «Slektsforskerhjelpen» som Inger Johanne har stått for på tirsdager på museet, ønsker hun å fortsette med. Men heretter ikke til faste tider. De som er interessert kan heller avtale tid direkte med henne.

"Slektsverksted på Statsarkivet i Hamar (SAH)"

Et gratis tilbud til alle interesserte, nybegynnere og mer erfarne slektsgranskere. Finner sted alle tirsdager fra kl. 11:00 til 18:00 fra og med 20. september 2022 og til og med november måned.

Ulike historielag og slektshistorielag vil være tilstede for å hjelpe de som trenger det.

Ref <http://www.arkivverket.no>

Nasjonal komite for 2025 markeringen

Neste møte i den nasjonale komiteen for markering av 200-års jubileet i 2025

finner sted i Ulstein Kloster utenfor Stavanger den 21. november.

Björg-Karin sjekker hvilke utgifter som bør dekkes av venneforeningen for å delta på dette arrangementet. Eventuell deltagelse besluttet i neste styremøte.

Ingvalson's Café

Da var det over for denne sommeren. Vi avsluttet med litt musikk ute på plenen foran caféen på søndag 14. august.

"Henry og gutta" kom og spilte for oss.

Men neste sommer må du ta deg tid til å besøke cafeen igjen. Her vil du få kunne kjøpt kaffe, vafler, is, brus og saft. Servering både inne og ute i historiske omgivelser; en opplevelse du bør få med deg.

Kaféen ligger flott til langs Otttestads-tien i Bjorgohuset som ble bygget i Highland, Iowa i USA, 1902. Huset ble pakket i container, fraktet med skip og står i dag i naturskjønne omgivelser hos oss på Norsk utvandremuseum.

Kombiner gjerne turen til Ingvalson's café med en tur på museet. Museet har åpent i torsdag, fredag, lørdag og søndag i kafeens åpningstid. Klokken 13 vil det være guidet tur rundt i friluftsmuseet. I år som i fjor har vi en ny utstilling i kjelleren på Bjorgohuset. Vi har også en spennende utstilling inne i museumsbygget.

Oversettelse:

Åtte gøter (senere tolket som «goter») og to og tyve nordmenn på oppdagelsesferd fra Vinland mot vest. Vi hadde leir ved en sjø med to skjær i, en dagsreise nord for denne steinen. Vi var ute og fisket en dag. Da vi kom hjem fant vi ti mann røde av blod og døde. AV(e) M(aria), frels oss fra det onde.

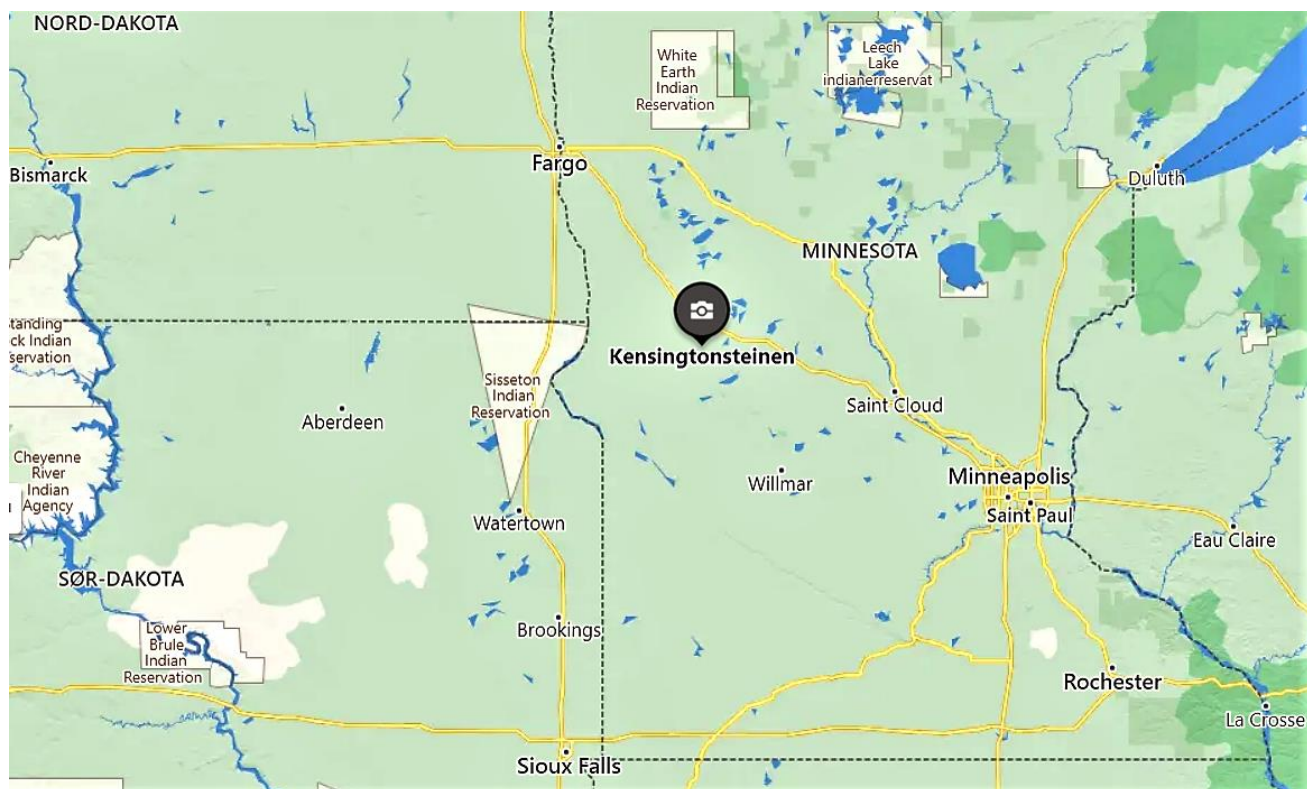
Har ti mann ved havet til å se etter skipene våre, fjorten dagsreiser fra denne øya, året 1362.

Tolkning:

At årstallet er angitt med arabiske tall er svært påfallende. Samtlige runesteiner man ellers kjenner, angir tall skrevet med bokstaver eller romertall. Videre opptrer inskripsjonen med feil verbbøyning: *Wi war/kom/fan* (= Vi var/kom/fant), når man på den tid bøyde verb i første person flertall: *Wi warom/komom/funnum*.

Ohman hevdet senere at han først trodde de hadde funnet en «indiansk almanakk», og en avskrift av inskripsjonen ble sendt til gresk-avdelingen ved universitetet i Minneapolis, før den havnet hos professor Olaus Breda, som første gang hørte om steinen til nyttår 1898/99. I brev datert 7. mars 1910 forklarer han hvorfor han anså den som en forfalskning:

1. Det var helt utroverdig at en inskripsjon kunne fremstå så klar etter å ha vært utsatt for det barske klimaet i Minnesota i over fem hundre år.
2. Det absurde i at reisende, helt ukjente på det amerikanske kontinentet, skulle ta seg frem til Minnesota på to uker.
3. Det absurde i selve inskripsjonen, som var et samrøre av gamle språkformer, gammeldags rettskrivning og moderne svensk ispedd engelske former.

dukket opp en inskripsjon som omhandlet en ekspedisjon av nordmenn og svensker på en tid da de også hadde felles konge, nemlig Magnus Eriks-son. Noen husket også Ossians sanger, som ble mottatt med begeistring og viste seg å være en ren forfalskning.

Finneren Olof Ohman, Star Tribune, MN

Professor Breda forteller videre at Sophus Bugge, Gustav Storm og Oluf Rygh, som alle var kapasiteter på runeinnskrifter, enstemmig vurderte steinen som en forfalskning, og at en utfyllende rapport om Kensingtonsteinen fra Universitetet i Oslo opplevde språkformen som «umulig, et særdeles klossete forsøk på å konstruere en gammel språkform uten å besitte den påkrevde kunnskap. Av runologiske, språklige og historiske grunner kan inskripsjonen ikke være ekte.»

Selve steinen ble oversendt til professor George Curme ved Northwestern University i Illinois. På grunnlag av professor Bredas oversettelse trodde han i utgangspunktet at den kunne være ekte, men synet av den satte ham på andre tanker. Runene fremstod klart og tydelig, og måtte ha vært skåret inn nylig. Han beskrev steinen som «en klossete forfalskning». Folk så nå med mistenksomhet på Ohman, som var den som hadde funnet steinen.

I disse årene kjempet Norge for uavhengighet fra Sverige, og fra norsk hold tok det seg påfallende ut at det akkurat da

Ohman tok etter dette steinen med seg hjem og brukte den som helle, med inskripsjonen på nedsiden. Men i 1907 dukket Hjalmar Holand opp, en 35 år gammel nordmann som hadde slått seg ned i Wisconsin og avla Ohman et besøk av ren nysgjerrighet. Ohman lot Holand få Kensingtonsteinen, visstnok for en pris av ti dollar. Holand presenterte siden en mer omfattende oversettelse av inskripsjonen enn professor Breda, og skapte fornyet blest om den.

I 1909-10 ble den undersøkt av *Minnesota Historical Society* under ledelse av geologen Horace Winchell. Winchell sammenlignet den med annen stein i området ved Kensington, som han besøkte tre ganger. Slik møtte han også Ohman, som han beskrev som åpenhjertig og troverdig, men mente likevel at inskripsjonen var så skarp og tydelig at den ikke kunne være mer enn tretti år gammel, med mindre steinen hadde ligget nedgravd det meste av tiden.

Professor Jon Helgason uttalte i 1951: «Etter min mening er inskripsjonen på Kensingtonsteinen slik at ingen filolog med noen selvrespekt anstendigvis kunne skrive om den, mer enn en arkeolog ville

bry seg med å publisere et gravfunn fra jernalderen hvis han fant en telefonkatalog under det.» Men mens Helgason valgte å bare ignorere saken, skrev Erik Moltke, professor ved Nationalmuséet i København, i en artikkel om steinen samme år at «det har vært så mye oppstuss rundt denne inskripsjonen at det må settes en stopper for det». Han påpekte også i en artikkel fra 1949 om steinen «hvilket misfoster den anvender som A-rune».

I oktober 2003 ble steinen sendt til Sverige, der professor i nordisk språk, Tryggve Sköld, sammenlignet inskripsjonen med runetegn opptegnet av en svensk skredder, spelemann og komponist, Edward Larsson (1867–1950) fra Dalarna. Larsson skrev i 1883 og 1885 ned runetegn slik de den gang ble brukt på hans hjemtrakter. Runene på

Kensingtonsteinen samsvarer med disse, mens de skiller seg fra eldre runer, f.eks. genuine 1300-tallsruner. Slike moderne runerader er kjent fra enkelte svenske bygder (bl.a. i Hälsingland) og ble trolig brukt som en slags hemmelig skrift. Innskrifter som bruker moderne runer, er også funnet nær Ohmans opprinnelige svenske hjemsted. De siste genuine tekstene skrevet med dalruner stammer fra 1906 og 1907, og er altså nyere enn Kensington-forfalskningen.

James Knirk, professor i runologi, uttalte i 2004: «Det kan ikke være tvil om at steinen ble hugget til av en svensk-norsk bosetning i Minnesota helt på slutten av 1800-tallet, for øvrig av minst to personer, hvorav den ene var venstrehendt, den andre høyrehendt.»

I *Brev hjemmefra nr. 4/21* var det ein omtale av bygdefanene og søket etter dei i det norske Amerika. Her vart det nemnt at Suldalsfana dukka overraskande opp i Williams Co. i Nord Dakota i 2020, og i august i år kom fana heim att i same eikekassen ho for nøyaktig 100 år sidan vart send frå målarmeister Bernhard Holgerson i Stavanger. Fana vart synt fram i august for representantar for Suldal sogelag som står som eigar, Ryfylkemuseet som skal syta for ein teknisk kontroll og hjelpa til med vedlikehald, og Suldal kommune som skal stå for ein sikker monter i åra framover i kulturhuset.

Olav Veka
Olav.veka@gmail.com

Norske poststeder i Amerika:

Det første norske settlementet i Midtvesten

Av Dag Henriksbø

Kart (utsnitt) 1876 over Mission Township som ble organisert 1850. Seksjon 33 med landsbyen Norway nederst til høyre. Veien som er tegnet inn er den nåværende Route 71 som går fra Chicago til Ottawa, begge Illinois. Strekningen gjennom Norway kalles Cleng Person Memory Highway.

Her fortsetter del 2 av artikkelen om **Norway**, en liten landsby i **Mission Township**, LaSalle County, Illinois ved Highway 71. Den har ca. 350 innbyggere og ligger i et jordbruksområde der farmerne for det meste dyrker mais og soyabønner. Dette lille stedet har en sentral plass i den tidlige norske bosetningen i Nord-Amerika og dets historie kan føres tilbake til 1825, da den organiserte norske utvandringen til Nord-Amerika tok til.

Landsbyen Norway ble etablert i seksjon 33 på eiendommen til den norske innvandrer Andrew Osmundson, øst for elven Fox River og på en liten høyde like ved det stedet der Cleng hadde sin drøm. Landsbyen fikk sitt navn som følge av den store andelen norske bosettere i området. Bygninger ble oppført og butikker og andre virksomheter etablert.

Norway, IL. Landsbybilde fra siste halvdel av 1800-tallet.

Den 15.03.1843 ble det opprettet postkontor med navnet Mount Knickerbocker etter den første postmesteren, Nelson Knickenbocker. Abram Keefer overtok som postmester 28.01.1846.

Første del av artikkelen viste kopier av et par brev med interessante opplysninger om de to mottakerne. Det ene brevet ble sendt fra dette postkontoret, mens det andre ble adressert hit.

Mount Knickerbocker post office endret 2. desember 1846 navn til Norway post office med Mathias J. App som postmester. Deretter fulgte:

- Nelson Knickerbocker fra 25.07.1848,
- Marquis Peister fra 15.06.1849,
- Olney Hayer fra 17.02.1851,
- **Ovee Rosdail** fra 19.05.1854,
- Charles J. Borchsenius fra 06.05.1867,
- Ole Osmundson (født 1834 i Norge) fra 12.05.1869,
- Daniel Mason fra 27.01.1870,
- Charles J. Borchsenius fra 06.05.1867,
- Nels Tosseland (født 1838 i Norge) fra 27.11.1876,

- Eric Solberg (født 1854 i Bergen) fra 13.07.1885 og
- David Nitter (født 1861 i Chicago av norske innvandrerforeldre) fra 15.02.1889.

David Nitter var postmester fram til Norway post office ble nedlagt 30. april 1906. Post ble deretter sendt med

RFD (Rural Free Delivery) fra Sheridan post office.

Portrett av Ovee Rosdail.

Fox River-settlementet hadde en kontinuerlig befolkningsvekst. I 1850 bodde det 1252 mennesker i settlementet og i løpet av 1860 årene økte folketallet til mer enn 3200. Norway var i 1886 en blomstrende landsby med rundt 150 innbyggere som betjente mange av de omkringliggende farmene. Landsbyen fikk aldri bystatus (incorporated) med eget styre, men har vært et tettsted i Mission Township som har administrasjon i landsbyen Sheridan.

Selv idag er et besøk i Norway et møte med den tidlige norske innvandringen til området. Det bor fortsatt mange av norsk

Brev sendt 12/1-1885 (årstall på baksiden) og avstemplet med CDS og target cancel. Porto for brev ($\leq 1/2$ oz) innenlands (IL) var 2 cents fra 1.10.1883 til 30.6.1885

Brev sendt 8/11-1887 og avstemplet med DCDS og target cancel (maltese cross). Porto for brev (≤ 1 oz) innenlands (CT) var 2 cents fra 1.7.1885 til 1.11.1917.

Helpostbrev sendt 16/12-1896 og avstemplet med CDS og target cancel. Porto for brev (≤ 1 oz) innenlands (MN) var 2 cents fra 1.7.1885 til 1.11.1917.

slekt i Norway og nærområdet. Navn med norske røtter er synlige over alt, blant annet på kirkegårdene i området, som Norway Cemetery og Fox River Lutheran Cemetery.

Norway Academy (2. etg.) der Otto Borchsenius sin kone Caroline (Carrie) var lærer.

Høydepunktene står nærmest i kø. Et av disse er Norway Store som fikk stor betydning for landsbyens velstand og utvikling. Det hele startet med Charles James Borchsenius som ankom Norway 1864 med sin familie. Borchsenius var født 13. april 1836 i Rudkøbing, Danmark. Han kom til Amerika 1854 og bosatte seg i Chicago hvor han fikk arbeid hos J. Byron & Co.

I 1860 ble han gift med Maria Schlambusch, født 1837 på Vossevangen i Norge. På grunn av dårlig helse rådet legen han til å flytte på landet og de bosatte seg 1864 i Norway. Her ble han en suksessfull

forretningsmann og etablerte blant annet Norway store.

Butikken hadde et bredt vareutvalg, blant annet symaskiner, tinnartikler, jordbruksredskaper, ovner, klokker og likkister. Her var også postkontoret lokalisert i 10 år. Familien bodde i etasjen over butikken.

Senere overtok sønnen George C. Borchsenius butikken. Han utvidet tilbudene med apotek og innredet også en gymsal i kjelleretasjen der bosetterne kunne trene eller arrangere bokseturneringer.

Norway store har siden oppstarten vært eid av familien Borchsenius og 5. generasjons eier er Charles James Borchsenius (Chuck). I tillegg til å imøtekomme bosetternes dagligvarebehov omfattet da tilbudet frisør, restaurant samt en bensinstasjon. Norway store har også et tradisjonelt norsk vareutvalg som kompe, lefse, kringle, lutefisk, sild og annen sjømat. Restauranten tilbyr jevnlig en buffé med skandinaviske spesialiteter som trekker besøkende langveisfra.

Artikkelforfatteren under sitt besøk i Norwegian Settlers State Memorial september 2018.

Tross alle forandringene opp gjennom årene har man forsøkt å beholde en del av det opprinnelige; tregulvet som må oljes to ganger i året, noen av de gamle kassaapparatene, vektene, postsorteringshyllene og diverse skilt.

Norwegian Settlers State Memorial er et vakkert parkområde på et høydedrag en km sørvest for landsbyen. Det ligger langs Highway 71 ved et av de eldste gravstedene i området, Nelson Memorial Cemetery. Her er det flere minnesmerker som forteller om den første norske bosetningen i området.

Sentralt i parken står tre steiner, hver med sin plakett. To av plakettene er fra utvandrerjubileet i 1975 da det ble holdt

en markering i parken der Kong Olav V foretok avdukingen.

Den ene plaketten har følgende inskripsjon: "Cleng Peerson Memorial Highway. On October 17.1975, this highway was dedicated as a memorial to Cleng Peerson, pathfinder of Norwegian immigration, leader of the sloop "Restauration". He left Stavanger, Norway on 4. juli 1825, and established the first community in North America at Norway, Illinois. From here Norwegian families migrated to communities throughout the Unites States". For ordens skyld: Det er Highway 71 fra parkområdet og ned til landsbyen Norway som er tilegnet Cleng Peerson.

På den andre plaketten fra utvandrerjubileet i 1975 står det: "CLENG PEERSON. The father of Norwegian immigration to America. Dedicated for the 150th

Anniversary of Norwegian immigration by His Majesty King Olav V. Presented by the people of Tysvær, Norway – October 17, 1975.”

Det tredje minnesmerket er fra hundreårsjubileet i 1934 for den norske bosetningen i Fox River. Mrs. Torbor Ingles, Cleng Peersons grandniese avduket minnesmerket. Teksten på plaketten: ”Here is commemorated the 100th anniversary of the first permanent Norwegian settlement in the United States by CLENG PEERSON and other pioneers from Norway. They and their descendants who still live here have contributed largely to the development of this section of Illinois. Erected by the State of Illinois 1934.”

Hauge Lutheran Church ble i 1978 lokale for Norsk Museum, som viser hvordan livet var for de norske innvandrerne i bosetningens tidlige år. Museet er åpent for publikum i helgene fra juni til september. Kirken ble i 2016 tatt inn i National Register of Historic Places.

Norsk Museum i den gamle Hauge Lutheran Church.

Det finnes også andre severdigheter. Der en mindre vei tar av mot Sheridan er det en gocartbane, som trekker kjørere langveisfra om sommeren. På den andre siden av veien er Norway Community Building, som er et forsamlingshus som blir benyttet til valg, spesielle middager, bryllup, dans, bingo og lignende.

Fox River Resort som er et større rekreasjons- og ferisesenter, ligger like uten for sentrum. Her kommer det mye folk i sommerhalvåret, spesielt fra Chicago.

8 km sørøst for Norway, i Miller Township, ligger det lille lokalsamfunnet Stavanger. Det fikk sitt navn på grunn av de mange innvandrerne fra Stavangerområdet. Det bor fortsatt mange av norsk slekt i Stavanger og navn med norske røtter er synlige flere steder. Sentrale

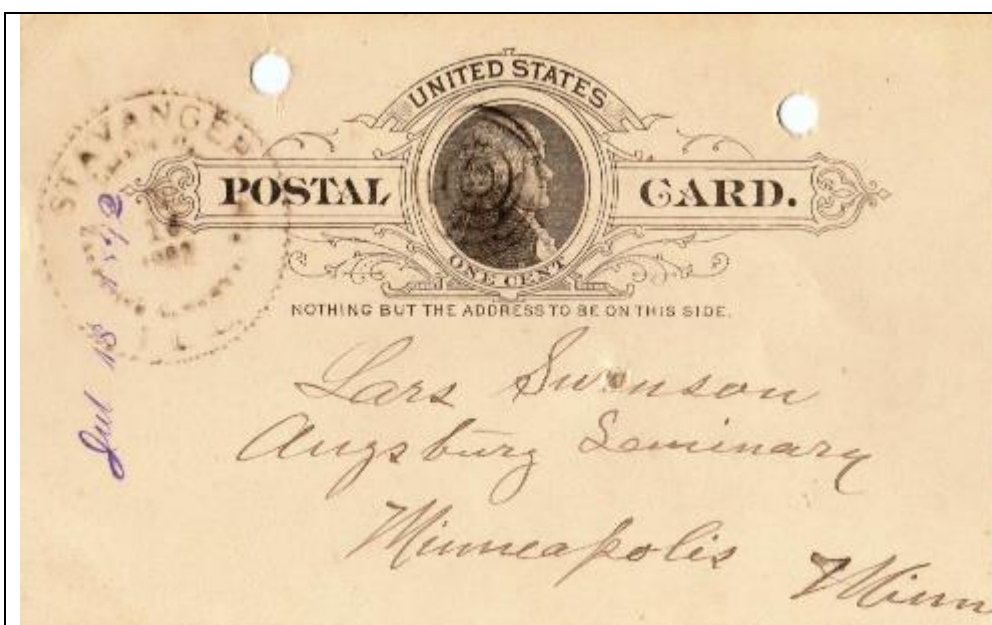
”monumenter” er Stavanger Lutheran Church og Stavanger Lutheran Church Cemetery.

Hit kom Zachariah Severson med sin familie og etablerte en landhandel i 1883. Han var født 18. mai 1841 på Vanse ved Farsund i Vest-Agder med navnet Zacharias Severin Sivertsen, av foreldre Syvert Andreas Sivertsen og Anna Sophie Gabrielsdtr.

Før Zachariah utvandret i 1871 giftet han seg 1864 med Ingeborg Margrethe

Torgersdatter på hennes hjemsted, Stavanger i Rogaland. Margrete døde 1881 og Zachariah giftet seg igjen året etter med Sarah Johnson, også hun fra Norge.

Stavanger post office ble opprettet 16.04.1887 med landhandler Zachariah Severson som postmester. Han var postmester fram til postkontoret ble nedlagt 14.02.1903. Post ble deretter sendt med RFD (Rural Free Delivery) fra Seneca post office.

Helpostkort (dessverre med arkivhull) avstemplet 18/7-1892 med ”prikket” DCDS og target cancel. Porto for postkort innenlands (MN) var 1 cent fra 1.5.1872 til 1.11.1917.

Helpostbrev avstemplet 28/4-1899 med CDS og target cancel. Porto for brev (≤1oz) innenlands (IL) var 2 cents fra 1.7.1885 til 1.11.1917.

Ein norsk motstandar av slaveri

som vart hengd av sørstatsrebellane i Arkansas

Nancy L. Coleman

Folk som er interesserte i USAs borgarkrig (1861-65), har gjerne høyrte om abolisjonisten John Brown. Brown (1800-59) var kompromisslaus og utolmodig motstandar av slaveri. Han meinte at tida for uforpliktande prat var forbi, og skulle ein få slutt på slavehald i USA, måtte folk ty til vald.

I 1859 leia han eit åtak mot våpenarsenalet i Harpers Ferry i Virginia. Brown vart arrestert, dømd for forræderi og hengd. Hendinga fekk brei dekking og Brown vart legende på folkemunne. John Brown vart ein martyr og helt i nordstatane, og soldatane song om han da dei marsjerte i krig.

*He captured Harper's Ferry with his
nineteen men so true*

*He frightened old Virginia till she
trembled through and through*

*They hung him for a traitor, they
themselves the traitor crew*

But his soul goes marching on

Glory, Glory, Hallelujah

Glory, Glory, Hallelujah

Glory, Glory, Hallelujah

His soul goes marching on

Abolisjonisten Julia Ward Howe hørde songen i Washington, D.C. Ein venn oppfordra ho til å skrive ein ny tekst til melodien, og resultatet vart den patriotiske songen «The Battle Hymn of the Republic». Siste vers har tydeleg referanse til borgarkrigen:

In the beauty of the lilies Christ was
born across the sea,

With a glory in His bosom that transfigures
you and me.

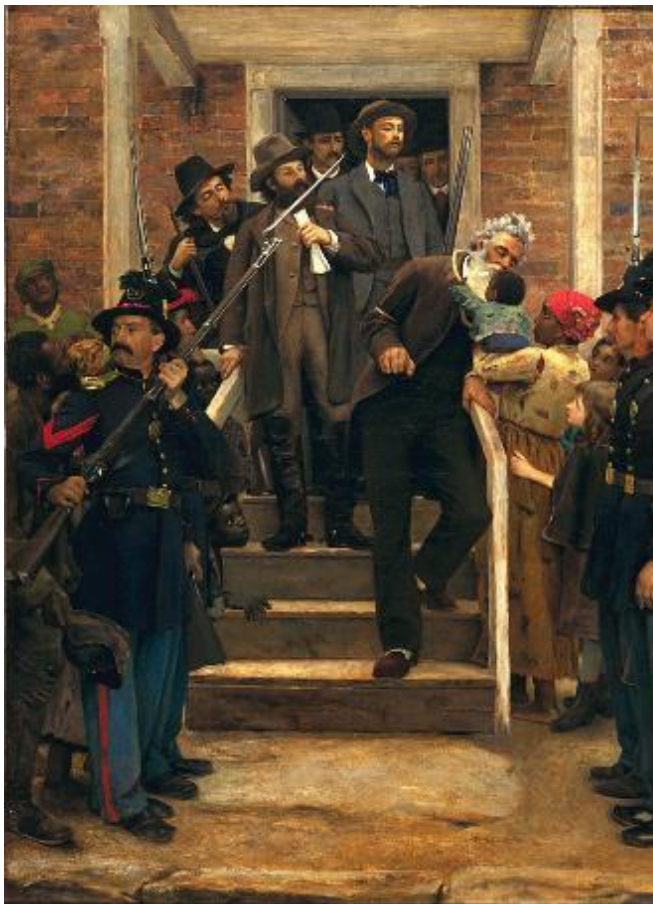
As He died to make men holy, let us die
to make men free,

While God is marching on.

John Brown var ikkje den einaste mannen med initialane JB som vart hengd av sørstatsrebellane for synspunkta sine om slaveri. I juni 1861 kunne aviser fortelje om ei skammeleg hending i Arkansas, ei mordarisk og avskyeleg ugjerning utført av utbrytarar, forrædarar og rebellar. Ein sjømann frå Noreg på vel 60 år som gjekk under namnet John Beman, arbeidde som «watchman» - førstestyrmann - på skonnerten *W. M. Morrison*.

Båten kom til Mound City i Arkansas, og sørstatsrebellane lét ikkje skipet seile vidare. I avisa *Memphis Daily Avalanche* (Tennessee) for 6. Juni 1861 kan ein lese at Beman under opphaldet hadde dømt sørstatane nord og ned. Borgarar i byen vart rasande og arresterte Beman. *Brooklyn Evening Star* fortel 2. juli 1861 at Beman vart forhørt av ein komite, og dei førte prov på at han hadde sagt at han håpa at Abraham Lincoln ville komme nedover Mississippi-elva og ta alt saman. Han erklærte at han heller ville døye enn å leve i sørstatane, «og mykje meir av den slags som det ikkje er nødvendig å gjenta». Likevel var komiteen innstilt på å tilgi han dersom han ville sverje truskap og støtte

Thomas Hovenden, «*The Last Moments of John Brown*», ca. 1884.

til sørstatane. Beman tok forslaget som den største fornærminga, og sa han ville døy før han gjorde noko så forrædersk.

Det var meininga å føre Beman for retten same dagen klokka 9. Men noko rettsak vart det ikkje. Rebellane vart så provoserte av framferda til Beman at dei tok saka i eigne hender. Beman var snart omgitt av bøllar som erklærte at dei ville henge han med det same. Beman trudde ikkje dei kunne vere så vonde. «Mine herar,» sa han, «det kan de ikkje meine. Eg er ein gammal, gråhåra mann, ein hardt arbeidande slitar som har gjort ein ærleg innsats i all mi tid for å tene til livets opphald. Har de verkeleg tenkt å henge meg fordi eg seier det som ligg i mitt ærlege hjarte?»

Rebellane åtte ikkje sympati eller nåde. Snart kjende Beman løkka rundt halsen. Enden på tauet vart kasta over ei grein, og rebellane heiste han opp 25 fot i lufta. «Djevlane i den demoniske folkemengda drog han opp, mens han slost i ein kamp han var dømd til å tape, og heldt fast inntil han var død», som det sto i *The Liberator* (Boston, 21. juni 1861).

Men avisa fortel også at ikkje alle ville vere med på udåden. Fleire som vart utkommanderte til å delta i henginga, smaug seg unna i avsky og gru. «Slike ugjerningar vil snart bli hemna!» erklærte denne og fleire andre nordstatsaviser. «Menn som desse tek ikkje ein gong omsyn til grå hår, den heilage retten til å ha familie eller tårene og bønnene til enker og foreldreause.»

Forteljinga er avhengig av augo som ser. Sørstatsaviser beskriv Beman som ein kompromisslaus abolisjonist, og fortel at han hadde fornærma folk i Mound City slik at dei ikkje hadde noko alternativ. Han kunne takke seg sjølv for at han vart hengd!

Avisa *Democrat* i Louisville, Kentucky, har eit slikt referat, men i tillegg sitterer dei ein som kjende den ulykksalege John Beman, og han kunne fortelje at Beman var ein gammal, harmlaus arbeidskar som var godt likt. Kentucky var grensestat i borgarkrigen, splitta i sympatiane sine mellom nord og sør, og avisredaksjonen følte nok at dei måtte få fram fleire nyansar i konflikten.

Enkelte reportasjar ofrar også ein tanke til dei etterlatne i Boston. *Brooklyn Evening Star* skriv til slutt: «Ære vere namnet til denne trufaste mannen. –

Boston vil sørge for barna hans.» (2. juli 1861)

Vi veit lite om John Beman. Ifølgje avisartiklane skal han vere norsk, og han skal ha vandra inn i USA i 1811 som sjømann. Aviser nemner at han var gift og hadde barn, og at familien var busett i Boston. Beman hadde arbeidd på båtar på Mississippi-elva ei stund da han vart teke til fange og hengd.

Det var fleire sjømenn frå Norden som slo seg ned i Boston og andre hamnebyar på USAs austkyst tidleg på 1800-talet. I folketellinga for 1820 finn vi ein John Beman i Boston, men det står ingenting om kor han er frå.

I kjelder frå 1830-åra finn vi ein mann ved namn John P. Beeman i Boston, og her er det litt fleire haldepunkt. John P. Beeman gifta seg 10. mai 1835 i Boston med Mary Ann Richardson. Og 10. desember same året vart han statsborgar i USA. I naturaliseringsprotokollen skriv han under på at han gir avkall på truska-pen til kongen av Sverige. Noreg er ikkje nemnd, men som kjent var Noreg i union med Sverige på den tida, og svenskekongen var også norskekongen.

Beman får gode skussmål frå karaktervitna Anders Andersen og Gustavus Neuman. Dei skriv under på at dei har kjent han i 5 år som ein heiderleg mann.

I eit anna dokument får vi vite at John P. Beeman vart fødd 12. desember 1800. Det betyr at denne mannen var vel 60 år i 1861, noko som kan stemme med opplysningane i avisartiklane om henginga. Dersom John P. Beeman er mannen «vår», vart han fødd same året som John Brown.

I dokumentet står det at Beeman er borgar i Sverige. Men det er ikkje

nødvendigvis prov på at han var svensk. Nils William Olsson har skrivt artikkelen, «Naturalized Scandinavian Seamen in Boston 1815-1840», i *Swedish American Genealogist* (september 1981, s 125-133). Han forklarar at ein del skandinaviske sjømenn vart amerikanske statsborgarar i denne perioden. Amerikanske rederi kunne berre tilsette utlendingar dersom dei ikkje fann amerikanarar til stillingane. Denne perioden var slutten på Napoleonskrigane, og britane hadde den uvane å gå ombord i skip som dei kom over og presse sjømenn som ikkje var amerikanske statsborgarar, til å gjere teneste på britiske skip. Med amerikansk statsborgarskap kunne sjømennene utan problem få jobb i USA og også unngå å bli tvangsrekruttert av britane.

Olsson har gått gjennom dei naturaliserte sjømennene i Boston i perioden og laga ei liste på 117 med nordiske namn, derav 11 norske. Han innrømmer at det er vanskeleg å skilje nordmennene frå svenske, og det kan vere nokre av svenskane som er norske. Men han fører John P. Beeman opp som svensk frå Gøteborg.

Dersom denne mannen er norske John Beman, kan han ha jobba for eit svensk skipsfirma i Gøteborg da han kom til Amerika, og derfor blitt tolka som svensk. John Beman hadde sine meiningars mot, og som John Brown døydde han i trua på at slavehald måtte avskaffast. I motsetnad til John Brown, er det ingenting som tyder på at John Beman vart ein martyr og helt. Men kanskje Beman likevel skal få eit vers til melodien for «John Brown's Body»:

John Beman kom til Arkansas i at-tensekstiein.

Han hata slaveriet og vart påført var-
rig' mein.

Rundt halsen hamna løkka, tauet
festa på ei grein.

Dei hengde han høgt i eit tre.

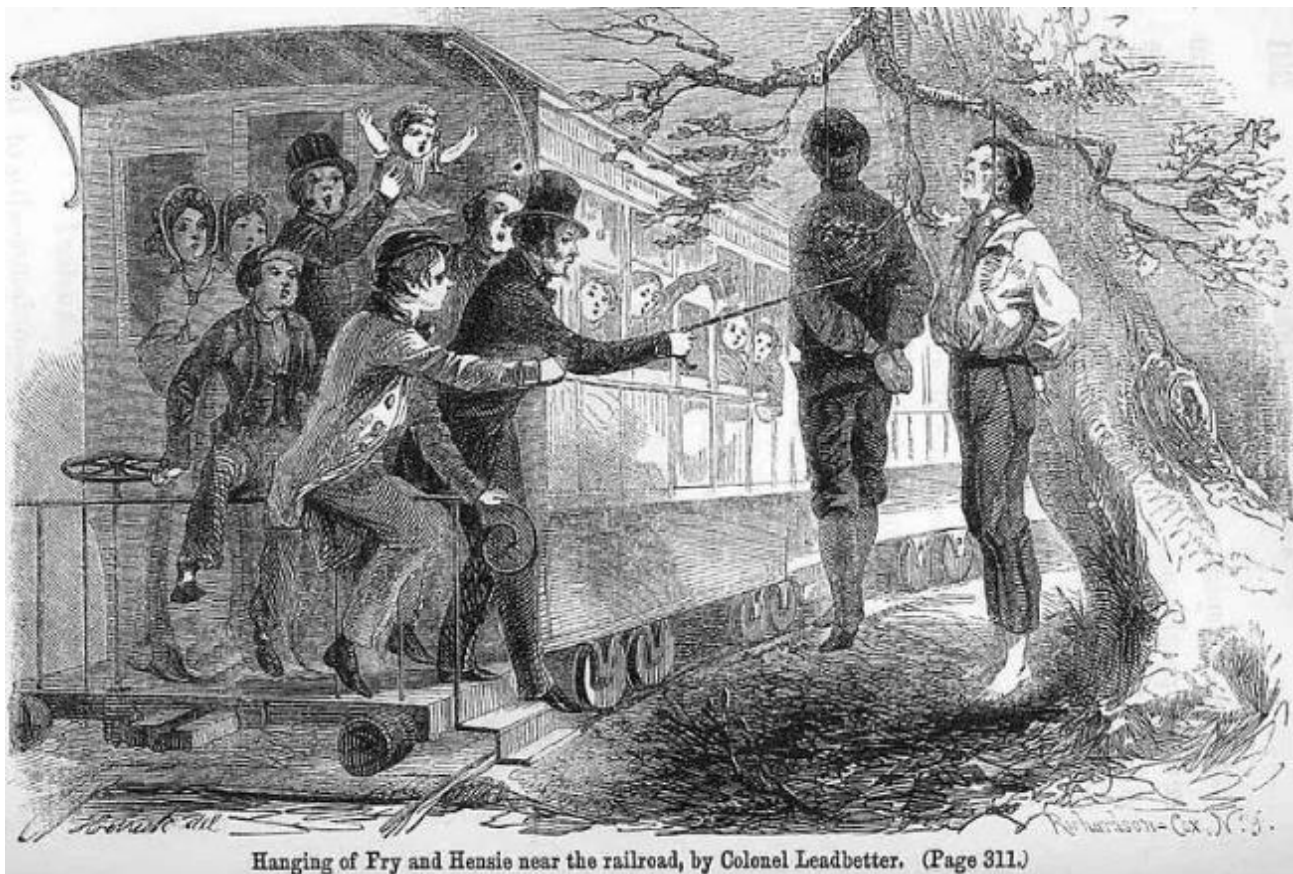
Gamle, gråhåra John Beman,

Gamle, gråhåra John Beman,

Gamle, gråhåra John Beman,

Vi gløymer ikkje deg!

(Olsson, Nils William. «Naturalized
Scandinavian Seamen in Boston 1815-
1840». Swedish American Genealogist
1981 (vol. 1, nr. 3) er tilgjengeleg på nettet
<https://digitalcommons.augustana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1268&context=swensonsag>)

Hanging of Fry and Hensie near the railroad, by Colonel Leadbetter. (Page 311.)

Train passengers prod the bodies of Union supporters "Hensie" and "Fry" near Knoxville, Tennessee, USA in December 1861 at the outbreak of the U.S. Civil War (1861–1865). The two were hanged by Confederate authorities, on the orders of General Danville Leadbetter, near the railroad tracks so passing train

passengers could see them. This engraving appears in William "Parson" Brownlow's book, Sketches of the Rise, Progress, and Decline of Secession. Brownlow was confined with several prisoners from nearby Jefferson County who told him of the incident.

Siste sia

Aktiviteter høsten 2022

Venneforeningen og Museet

"Slektsforskerhjelpen" v/Inger Johanne (se side 8 i bladet)

«Slektsverksted» på Statsarkivet i Hamar (SAH) - for alle interesserte, nybegynnere og mer erfarne slektsgranskere, alle tirsdager kl. 11:00 til 18:00 f.o.m. 20. sept. og til og med nov. måned 2022. (side 8).

Styremøter:

- Onsdag 19. oktober kl. 10:00-12:00

- Tirsdag 15. november kl. 10:00-12:00

- I slutten av november: Det inviteres til et åpent fellesmøte om Kleng Persson.. Arrangeres i fellesskap mellom Museet, SoN og Venneforeningen

- Onsdag 14. desember kl. 10:00-12:00, Julemøte for medlemmer (felles med museets ansatte og SoN admin.

Temakveld/konsert: Aktuelle tema - Finneinnvandringen til Norge, hvalfangeraften og konsert i Kirka

Fredag 16. desember - utgivelse av Brev hjemmefra nr 4/22